UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ECONOMICE

Cu titlu de manuscris
CZU: 343.222:343.431(043.2)

GUIDEA PETRU

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU MUNCA FORȚATĂ

SPECIALITATEA 554.01 – DREPT PENAL ȘI EXECUȚIONAL PENAL

Rezumatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale de Științe Juridice și Economice, Universitatea de Stat din Moldova

Componența Comisiei de doctorat:

Președintele comisiei: STATI Vitalie, doctor în drept, profesor universitar, USM

Conducătorul de doctorat: BRÎNZA Serghei, doctor habilitat în drept, profesor universitar, USM

Referenți oficiali:
1. BERLIBA Viorel, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Comrat;
2. COJOCARU Radion, doctor în drept, profesor universitar, Facultatea Drept, Administrație, Ordine și Securitate Publică, Academia „Ștefan cel Mare" a Ministerului Afacerilor Interne;
3. CERNOMOREȚ Sergiu, doctor în drept, conferențiar universitar, Institutul de Educație Fizică și Sport, Universitatea de Stat din Moldova.

Susținerea va avea loc la 20 iunie 2025, ora 10,00, în ședința Comisiei de doctorat din cadrul Școlii Doctorale de Științe Juridice și Economice a Universității de Stat din Moldova, în sala 216 ~~119, b~~locul II al Universității de Stat din Moldova (mun. Chișinău, str. Mihail Kogălniceanu, 67).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca USM, pe pagina web a ANACEC și pe pagina web a Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova (http://drept.usm.md).

Rezumatul a fost expediat la 12.05.25

Președintele Comisiei de doctorat:
Stati Vitalie, doctor în drept,
conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

Conducător științific:
Brînza Serghei, doctor habilitat în drept,
profesor universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

Autor:
Guidea Petru

© Guidea Petru, 2025

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII 4
CONȚINUTUL TEZEI 7
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI 16
BIBLIOGRAFIE.....20
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI.....22
ADNOTARE.....24

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate

În Hotărârea Guvernului Republicii Moldova (în continuare – HGRM) nr. 89 din 28.02.2023 pentru aprobarea Planului național de dezvoltare pentru anii 2023-2025, „eradicarea muncii forțate”[1] este menționată în lista de „Obiective de Dezvoltare Durabilă [...] stabilite pentru 2030.”[2] Aceasta subliniază angajamentul ferm al autorităților moldovenești de a combate această problemă gravă și de a asigura protecția eficientă a libertății de a munci. Intervenția legii penale, ca măsură de ultim resort, se încadrează în această preocupare. Nu întâmplător, în cauza Kawogo împotriva Regatului Unit, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că „dispozițiile legii penale interne [trebuie să ofere] o protecție practică și eficientă [...] pentru victimele potențiale ale [...] muncii forțate.”[3] Deși munca forțată continuă să fie o problemă gravă atât în țările în dezvoltare, cât și în cele industrializate, această situație alarmantă subliniază necesitatea cercetării aprofundate a fenomenului de muncă forțată, în general, și a infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, în special. Studierea acestor aspecte este esențială pentru a înțelege mecanismele care perpetuează munca forțată și pentru a dezvolta măsuri eficiente de prevenire și combatere. Implicațiile sunt semnificative nu doar pentru domeniul științific, oferind date și perspective valoroase, ci și pentru aplicarea legii, contribuind la îmbunătățirea legislației.

Încadrarea temei în preocupările internaţionale

Alinierea la standardele internaționale este crucială pentru a identifica și sancționa persoanele și organizațiile implicate în munca forțată și pentru a proteja drepturile și libertățile fundamentale ale victimelor. În acest context, alin. 1 art. 23 al Declarației Universale a Drepturilor Omului prevede, printre altele: „Orice persoană are dreptul la [...] libera alegere a muncii sale [...].”[4] Lit. a) alin. 3 art. 8 din Pactul internațional pentru drepturile civile și politice stabilește: „Nimeni nu va putea fi constrâns să execute o muncă forţată sau obligatorie”.[5] În art. 2 al Declaraţiei Organizației Internaționale a Muncii (în continuare – OIM) cu privire la principiile şi drepturile fundamentale ale salariaţilor se stabileşte, *inter alia*, că „toate statele membre [...] au obligația [...] de a respecta, promova și pune în aplicare cu bună-credință [...] principiile referitoare la drepturile fundamentale care fac obiectul acestor convenții, și anume: [...] b) abolirea tuturor formelor de muncă forțată sau obligatorie.”[6] Parag. 2 art. 4 al Convenţiei pentru apărarea drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale (în continuare – CEDO) prevede: „Nimeni nu poate fi constrâns să execute o muncă forţată sau obligatorie.”[7] Art. 15 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene stabilește, printre altele: „(1) Orice persoană are [...] dreptul de a exercita o ocupaţie aleasă sau acceptată în mod liber. (2) Orice cetăţean al Uniunii are libertatea de a-şi căuta un loc de muncă, de a lucra, de a se stabili sau de a presta servicii în orice stat membru. (3) Resortisanţii ţărilor terţe care sunt

[1] HGRM pentru aprobarea Planului național de dezvoltare pentru anii 2023-2025: nr. 89 din 28.02.2023. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2023, nr. 101-104, 220.
[2] Ibidem.
[3] A se vedea: *Case of Kawogo v. the United Kingdom*. [citat 30.12.2024] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-118825
[4] *Universal Declaration of Human Rights*. [citat 26.12.2024] Disponibil: https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights
[5] *International Covenant on Civil and Political Rights*. [citat 26.12.2024] Disponibil: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights
[6] *ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work*. [citat 26.12.2024] Disponibil: https://www.ilo.org/resource/conference-paper/ilo-1998-declaration-fundamental-principles-and-rights-work-and-its-follow
[7] *Convenţia pentru apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor fundamentale*. [citat 08.02.2024] Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_RON

autorizaţi să lucreze pe teritoriul statelor membre au dreptul la condiţii de muncă echivalente acelora de care beneficiază cetăţenii Uniunii."[8] Toate aceste reglementări impun o utilizare eficientă a resurselor necesare pentru a diminua fenomenul muncii forţate. Prevenirea şi combaterea muncii forţate sunt esenţiale pentru respectarea libertăţii de a munci, aşa cum aceasta este concepută în diverse instrumente internaţionale. Aceste măsuri nu doar că oferă protecţie persoanelor împotriva muncii forţate, dar contribuie şi la crearea unui mediu de muncă echitabil şi demn.

Încadrarea temei în preocupările naţionale şi zonale

În Republica Moldova, libertatea muncii este garantată nu doar prin acte cu caracter internaţional, ci şi prin acte cu caracter naţional. Astfel, Constituţia Republicii Moldova (în continuare – CRM) prevede, printre altele: „Orice persoană are dreptul la [...] libera alegere a muncii [...]"[9] (alin. (1) art. 43); „Munca forţată este interzisă"[10] (alin. (1) art. 44). Codul muncii al Republicii Moldova (în continuare – CM RM) stabileşte, *inter alia*: „Principiile de bază ale reglementării raporturilor de muncă şi a altor raporturi legate nemijlocit de acestea [...] sunt următoarele: a) libertatea muncii, incluzând dreptul la munca liber aleasă sau acceptată, dreptul dispunerii de capacităţile sale de muncă, dreptul alegerii profesiei şi ocupaţiei; b) interzicerea muncii forţate (obligatorii) [...]; [...]"[11] (art. 5); „Munca forţată (obligatorie) este interzisă"[12] (alin. (1) art. 7). Având ca suport aceste prevederi extrapenale, art. 168 CP RM interzice munca forţată şi stabileşte pedeapsa pentru o asemenea infracţiune.

Studiul nostru ştiinţific se sprijină nu numai pe o fundamentare normativă solidă, dar şi pe o varietate de surse ştiinţifice. Această bază teoretică include monografii, tratate, teze de doctorat, articole ştiinţifice şi alte publicaţii de referinţă, realizate de cercetători atât din Republica Moldova, cât şi din alte colţuri ale lumii. Aceste lucrări nu doar că oferă o bază teoretică robustă, dar şi o diversitate de perspective care îmbogăţesc analiza noastră. Prin integrarea acestor resurse, ne propunem să aducem o contribuţie valoroasă la cunoaşterea ştiinţifică şi să susţinem argumentele formulate în cadrul cercetării. Ne referim concret la lucrările elaborate de către: I. Arhiliuc, A. Barbăneagră, A. Borodac, S. Brînza, R. Cojocaru, L. Gîrla, V. Stati, A. Tănase, Gh. Ulianovschi etc. (Republica Moldova); L.P. Bortnikova, A.S. Iliuşcenko, M.D. Jdan, T.O. Mihailicenko etc. (Ucraina); A.V. Andreev, S.B. Avdeeva, E.V. Evstifeeva, I.T. Idrisov etc. (Federaţia Rusă); C.-E. Cristea, T. Manea, C. Olaru, I. Ristea, G. Şologon (România); A.V. Boretskiy, A.S. Khamzin, D.B. Raziyeva (Kazahstan); M. Beels, N. Clark (Marea Britanie); C. Buckley, S. Sherman (SUA); A.M. Djorobekova, C.K. Karynov (Kârgâzstan); T.D. Nguyen, H. Nguyen (Vietnam); R. Henriett (Ungaria); S.F. Fayziev (Uzbekistan).

Încadrarea temei în preocupările colectivului de cercetare

În cadrul Departamentului Drept Penal al Facultăţii de Drept de la Universitatea de Stat din Moldova, se evidenţiază trei membri care au contribuit semnificativ la elaborarea şi consolidarea doctrinei de specialitate prin publicarea unor lucrări dedicate analizei răspunderii pentru infracţiunea prevăzută la art. 168 CP RM: S. Brînza, L. Gîrla şi V. Stati. Aceste lucrări abordează aspecte teoretice şi practice ale infracţiunii respective, aducând un aport valoros în domeniul dreptului penal.

[8] *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*. [citat 26.12.2024] Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT

[9] Constituţia Republicii Moldova: nr. 1 din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1, 5.

[10] Ibidem.

[11] Codul muncii al Republicii Moldova: nr. 154 din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 159-162, 648.

[12] Ibidem.

Încadrarea temei în context inter- și transdisciplinar. Studiul nostru științific a avut o amploare semnificativ mai mare decât o simplă examinare a aspectelor penale ale muncii forțate. Fenomenul muncii forțate, în întregul său, precum și problema infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, se leagă de multiple domenii care depășesc sfera dreptului penal. În acest context, am considerat esențial să explorăm și să includem lucrări din diverse ramuri și discipline juridice. Această abordare ne-a permis să construim o înțelegere mai complexă și mai bine fundamentată asupra tematicii studiate, având în vedere interconexiunile dintre respectivele ramuri și discipline. Autorii lucrărilor, pe care le-am consultat în acest context, sunt: M. Beels, C. Buckley, N. Clark, M.D. Jdan (criminologie); C.-E. Cristea, V.I. Kovalenko, O.A. Kuniţina, T. Parpan, V. Vasiliţa, D.S. Velieva (drept constituțional); S.B. Avdeeva, C.-E. Cristea, A.S. Iliuşcenko, C.K. Karynov, V.I. Kovalenko, O.A. Kuniţina, T. Macovei, D.B. Raziyeva, N. Romandaş, D.S. Velieva, O.O. Voitenco (dreptul muncii); A.V. Andreev, O.A. Kuniţina, N.Iu. Tetereatnikov, D.S. Velieva, O.O. Voitenco (drept contravențional); I. Ristea (dreptul Uniunii Europene); L.P. Bortnikova, A.P. Samiilenko (economia politică).

Prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare privitoare la tema aleasă

În Republica Moldova, un grup de cercetători în domeniul științelor juridice s-a concentrat asupra răspunderii pentru infracțiunea prevăzută la art. 168 CP RM. Printre aceştia se numără I. Arhiliuc, A. Borodac, S. Brînza, L. Gîrla, V. Holban, M. Mutu, V. Stati, A. Tănase și Gh. Ulianovschi. Totuși, niciuna dintre lucrările acestor autori nu explorează în mod cuprinzător infracțiunea menționată. Există doar studii care se concentrează pe anumite dimensiuni ale calificării infracțiunii de muncă forțată sau care abordează anumite probleme legate de art. 168 CP RM. Mai mult, nu există întotdeauna o armonie de viziuni între autorii acestor lucrări. Disensiunile conceptuale se referă la: a) obiectul juridic generic, obiectul juridic special și obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM; b) momentul de consumare a acestei infracțiuni; c) calitatea juridică a părților componente ale faptei prejudiciabile prevăzute la art. 168 CP RM; d) concursul infracțiunilor prevăzute la art. 165 și 168 CP RM; e) concursul infracțiunilor prevăzute la art. 168 și 206 CP RM; f) relevanța motivelor care stau la baza infracțiunii de muncă forțată, etc.

Scopul lucrării este de a analiza infracțiunea prevăzută la art. 168 CP RM, punând în evidență dificultățile de calificare a acesteia, ambiguitățile asociate cu interpretarea art. 168 CP RM și provocările cu care se confruntă practicienii în aplicarea sa, oferind în același timp soluții concrete pentru a depăși aceste obstacole.

Obiectivele cercetării:

1) analiza opiniilor doctrinare referitoare la caracteristicile infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, în vederea depășirii controverselor și rezolvării problemelor legate de calificarea acesteia; 2) examinarea comparativă a precedentelor istorice ale art. 168 CP RM și a normelor privind munca forțată din legislația penală a altor țări; 3) identificarea înțelesului noțiunilor de muncă, de muncă forțată, de exploatare, de exploatare prin muncă forțată, de libertate a muncii etc.; 4) stabilirea neajunsurilor ce caracterizează cadrul normativ în materie de interzicere a muncii forțate; 5) deslușirea valorilor și relaţiilor sociale care formează, *de jure* și *de facto*, obiectul juridic generic al infracțiunilor care sunt prevăzute în Capitolul III al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova; 6) identificarea obiectului juridic de subgrup, a obiectului juridic principal, a obiectului juridic secundar, a obiectului material și a obiectului imaterial ale infracţiunii prevăzute la art. 168 CP RM; 7) determinarea particularităților ce caracterizează victima infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM; 8) stabilirea diferențelor dintre noțiunea de muncă forțată (utilizată în reglementările extrapenale) și noțiunea de muncă obținută de la o persoană împotriva voinței ei prin constrângere sau înșelăciune (utilizată pentru a caracteriza obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 168

CP RM); 9) examinarea cazurilor de excepție, atunci când munca forțată nu poate să reprezinte obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, etc.

Ipoteza de cercetare se fundamentează pe următoarele idei: ar fi corect doar parțial să afirmăm că munca forțată reprezintă obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM; nu este obligatoriu ca victima infracțiunii, prevăzute la art. 168 CP RM, să aibă un statut juridic; este de prisos stabilirea în legea penală a cerinței ca obligația contractuală să facă parte din rândul de obligații ale celui care săvârșește o infracțiune prin inacțiune; în cazul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, prin „constrângere" trebuie de înțeles nu numai constrângerea fizică și constrângerea psihică; afectarea drepturilor și intereselor celuia, căruia i se solicită prestarea unei munci, nu este suficientă pentru a demonstra existența constrângerii în sensul art. 168 CP RM; cele două componente ale faptei prejudiciabile, prevăzute la art. 168 CP RM, sunt legate printr-o intenție unică. Totuși, nu întotdeauna această intenție este complexă.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese

Pentru atingerea scopului și obiectivelor cercetării, au fost aplicate următoarele metode: 1) metoda juridică formală (dogmatică), care a fost utilizată pentru a analiza textul art. 168 CP RM, cu accent pe clarificarea termenilor și conceptelor juridice precum „muncă", „muncă forțată", „exploatare", „exploatare prin muncă forțată", „libertate a muncii" etc., precum și pentru a interpreta corect raporturile dintre art. 168 CP RM și alte dispoziții normative conexe; 2) metoda istorico-juridică. Aceasta a fost aplicată pentru a înțelege evoluția reglementării muncii forțate în legislația penală a Republicii Moldova; 3) metoda juridică comparativă. Utilizarea acestei metode a fost crucială pentru evaluarea reglementărilor naționale în coraport cu cele din alte state; 4) metoda analizei sistemice a fost aplicată pentru a examina art. 168 CP RM în contextul sistemului juridic național și al celui internațional.

CONȚINUTUL TEZEI

Teza este structurată în trei capitole. La finalul fiecărui capitol, există un subcapitol în care se sintetizează tematica abordată și rezultatele obținute.

În Capitolul 1 – *Analiza materialelor științifice privind răspunderea penală pentru munca forțată* – sunt supuse examinării: materialele științifice privind răspunderea penală pentru munca forțată, care au fost publicate în Republica Moldova; materialele științifice privind răspunderea penală pentru munca forțată, care au fost publicate în alte țări. Obiectivul central al analizei din Capitolul 1 este să se examineze diversele perspective din literatura de specialitate cu privire la răspunderea pentru infracțiunea stipulată în art. 168 CP RM.

În 2003 a apărut un comentariu la Codul penal, elaborat de către A. Barbăneagră, V. Berliba, M. Bîrgău etc.

În această lucrare, art. 168 CP RM este comentat de către *A. Borodac*.[13] Acest autor inițiază analiza cu examinarea gradului prejudiciabil al infracțiunilor prevăzute în Capitolul III din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, în general, nu al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, în particular. În continuare, stabilind conținutul „obiectului juridic nemijlocit"[14], A. Borodac vorbește despre libertatea persoanei, fără însă a concretiza despre care libertate este vorba: libertate fizică; libertate psihică; libertatea de a munci, etc. Caracterizând latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, autorul identifică patru acțiuni alternative, nu patru modalități

[13] BARBĂNEAGRĂ, Alexei et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu* / Sub red. lui Alexei Barbăneagră. Chișinău: Arc, 2003. 836 p. ISBN 9975-61-291-1.
[14] Ibidem p. 349.

normative alternative ale acțiunii prejudiciabile. A. Borodac nu precizează dacă cele patru acțiuni pot forma între ele un concurs de infracțiuni sau nu. După definirea noțiunilor, care desemnează cele patru acțiuni, autorul stabilește momentul de consumare și momentul de epuizare ale infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM.[15] Analiza se încheie cu determinarea caracteristicilor laturii subiective și ale subiectului infracțiunii. Lipsesc informațiile cu privire la motivul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM.

În 2005 a văzut lumina tiparului manualul ce-i are ca autori pe S. Brînza, X. Ulianovschi, V. Stati etc.[16] *S. Brînza* efectuează analiza infracțiunii prevăzute de art. 168 CP RM.

În viziunea acestuia, „obiectul juridic generic al infracţiunilor din acest grup (adică din grupul infracțiunilor prevăzute în Capitolul III din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova – *n.a.*) îl constituie relaţiile sociale privitoare la libertatea persoanei."[17] S. Brînza explică de ce nu include relațiile sociale cu privire la cinstea și demnitatea persoanei în obiectul respectiv: „Odată cu abrogarea art. 170 CP RM și, implicit, cu dezincriminarea faptei de calomnie, nu mai putem susţine că ar exista vreo infracţiune, prevăzută de normele Capitolului III din partea specială a Codului penal, care ar vătăma, în mod exclusiv sau în principal, relaţiile sociale cu privire la cinstea şi demnitatea persoanei."[18] Cât privește obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, autorul este de părerea că acesta este format din „relaţiile sociale cu privire la libertatea persoanei de a-şi alege munca şi de a o presta după voinţa sa."[19] Totodată, S. Brînza admite posibilitatea ca infracțiunea de muncă forțată să aibă obiect juridic secundar: „relaţiile sociale cu privire la integritatea corporală, sănătatea sau libertatea psihică a persoanei".[20]

În 2010 a fost elaborat un manual care îi are ca autori pe *L. Gîrla* şi *Iu. Tabarcea*.[21]

Ca și S. Brînza, acești doi autori susțin că relațiile sociale cu privire la libertatea persoanei formează obiectul juridic generic al infracțiunilor ce sunt prevăzute în Capitolul III din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. Mai mult, L. Gîrla şi Iu. Tabarcea argumentează de o manieră foarte asemănătoare cu cea a lui S. Brînza, atunci când explică de ce relațiile sociale cu privire la cinstea și demnitatea persoanei nu pot constitui un asemenea obiect. În legătură cu obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, L. Gîrla şi Iu. Tabarcea opinează că acesta îl formează „relaţiile sociale care sigură dreptul la muncă și dreptul de a alege tipul de muncă".[22] În acelaşi timp, autorii nu relatează nimic despre obiectul material şi victimă. Continuând cu latura obiectivă, L. Gîrla şi Iu. Tabarcea identifică trei acțiuni alternative. Această abordare diferă de cea a lui A. Borodac şi S. Brînza, care stabilesc prezența a patru acțiuni alternative. O astfel de discrepanță se explică nu prin contradicțiile de ordin doctrinar, ci prin amendamentele operate în art. 168 CP RM. Astfel, prin Legea nr. 277 din 18.12.2008 pentru modificarea şi completarea Codului penal al Republicii Moldova, cuvintele „sau forţarea la muncă obligatorie" au fost excluse din art. 168 CP

[15] GUIDEA, Petru. Analiza materialelor ştiinţifice privind răspunderea penală pentru munca forţată. În: *Conferinţa ştiinţifică internaţională „Infracţiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept şi Criminologie", Ediţia a 3-a, 7-8 decembrie 2023, Chişinău: Culegere de comunicări*. Chişinău: CEP USM, 2024, pp. 247-252. 569 p. ISBN 978-9975-62-754-2.
[16] BRÎNZA, Serghei et al. *Drept penal. Partea specială*. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p. ISBN 9975-79-324-X.
[17] Ibidem, p. 133.
[18] Ibidem, p. 133.
[19] Ibidem. p. 152.
[20] Ibidem. p. 152.
[21] ГЫРЛА, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Том 1*. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 712 с. ISBN 978-9975-4158-0-4.
[22] Ibidem, p. 208.

RM.[23] În rezultat, fapta prejudiciabilă, prevăzută de acest articol, a început să includă trei modalități normative alternative, nu patru.

Din 2011 datează o lucrare elaborată de către S. Brînza și V. Stati.[24] În această lucrare, *S. Brînza* investighează infracțiunea prevăzută la art. 168 CP RM.

Acest autor afirmă că „obiectul juridic generic al [infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM] îl constituie relaţiile sociale cu privire la libertatea, cinstea şi demnitatea persoanei".[25] Observăm că acest punct de vedere se deosebește de cel enunțat în lucrarea din 2005, în care S. Brînza a susținut că „obiectul juridic generic al infracţiunilor din acest grup (adică din grupul infracțiunilor prevăzute în Capitolul III din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova – *n.a.*) îl constituie relaţiile sociale privitoare la libertatea persoanei."[26] Autorul argumentează în felul următor această schimbare de poziție: „*De jure*, relaţiile sociale cu privire la libertatea, cinstea şi demnitatea persoanei sunt cele care constituie obiectul juridic generic al [infracțiunilor prevăzute în Capitolul III din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova]. *De facto*, obiectul juridic generic al acestor infracţiuni îl formează relaţiile sociale cu privire la libertatea persoanei."[27] Referitor la analiza propriu-zisă a infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, S. Brînza examinează, întâi de toate, oportunitatea incriminării faptei de muncă forțată. Vorbind despre pericolul social al acestei fapte și despre angajamentele internaționale ale Republicii Moldova, autorul conchide că este oportună incriminarea faptei de muncă forțată. Făcând legătură cu normele de referință din Codul muncii al Republicii Moldova, S. Brînza stabilește conținutul obiectului juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM. Ca și în manualul din 2005, autorul identifică obiectul juridic secundar și obiectul material al acestei infracțiuni. În ceea ce privește latura obiectivă a infracțiunii de muncă forțată, remarcăm o schimbare de poziție. Astfel, S. Brînza menționează nu acțiuni alternative în calitate de componente ale faptei prejudiciabile, ci modalități normative alternative ale acestei fapte. În contextul cercetării acestor modalități, sunt definite noțiunile de înşelăciune, de constrângere, de violenţă, de amenințare cu violenţa, de servitute etc. Sunt atent analizate cazurile de excepție în care nu poate fi aplicată răspunderea în baza art. 168 CP RM.

S. Brînza și *V. Stati* au publicat în anul 2015 o lucrare în care se analizează, printre altele, infracțiunea prevăzută la art. 168 CP RM.[28]

Elementul de noutate în comparație cu lucrarea din 2011 a celor doi autori, analizată anterior, îl constituie: caracterul complex al obiectului juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM; calitățile speciale cu efect agravant ale victimei infracțiunii analizate; cele două modalități normative alternative ale faptei prejudiciabile; conținutul noțiunilor de constrângere și înșelăciune, care desemnează acțiunea sau inacțiunea adiacentă din cadrul faptei prejudiciabile; deosebirea dintre infracțiunile prevăzute la art. 165^1 și 168 CP RM; cazurile în care munca forțată îmbracă forma unei infracțiuni materiale și, respectiv, este comisă din imprudență; cazurile în care munca forțată poate fi

[23] Legea pentru modificarea şi completarea Codului penal al Republicii Moldova: nr. 277 din 18.12.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 41-44, 120.
[24] BRÎNZA, Serghei, STATI, Vitalie. *Drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p. ISBN 978-9975-53-029-3.
[25] Ibidem, p. 317.
[26] BRÎNZA, Serghei et al. *Drept penal. Partea specială*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 133. 804 p. ISBN 9975-79-324-X.
[27] BRÎNZA, Serghei, STATI, Vitalie. *Drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 318. 1062 p. ISBN 978-9975-53-029-3.
[28] BRÎNZA, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p. ISBN 978-9975-53-469-7.

săvârşită de către o persoană juridică; circumstanţele agravante ale infracţiunii prevăzute la art. 168 CP RM; delimitarea acestei infracţiuni de unele fapte contravenţionale conexe.

În Capitolul 2 – *Analiza de drept penal a infracţiunii prevăzute la art. 168 CP RM* – investigaţia se axează asupra celor patru elemente constitutive ale infracţiunii prevăzute la art. 168 CP RM. Obiectivele vizate prin analiza realizată în Capitolul 2 sunt: analiza opiniilor doctrinare referitoare la caracteristicile infracţiunii prevăzute la art. 168 CP RM, în vederea depăşirii controverselor şi rezolvării problemelor legate de calificarea acesteia; examinarea comparativă a precedentelor istorice ale art. 168 CP RM şi a normelor privind munca forţată din legislaţia penală a altor ţări; identificarea înţelesului noţiunilor de muncă, de muncă forţată, de exploatare, de exploatare prin muncă forţată, de libertate a muncii etc.

În opinia lui D. Ursu, obiectul juridic suprageneric al infracţiunilor, prevăzute în Capitolele II, III, IV şi VII din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, îl formează „relaţiile sociale cu privire la ocrotirea persoanei”.[29] Formularea lui D. Ursu este tautologică. Persoana (şi relaţiile sociale din jurul acesteia) constituie obiectul juridic suprageneric al acestor infracţiuni.

Este benefică apărarea într-un singur capitol al legii penale – Capitolul III al părţii speciale a Codului penal al Republicii Moldova – atât a libertăţii persoanei, cât şi a cinstei şi libertăţii persoanei. În acelaşi timp, este întemeiată amplasarea art. 168 în Capitolul III din partea specială a Codului penal. Nu ar fi întemeiat ca articolul, în care este incriminată munca forţată, să fie transferat din Capitolul III al părţii speciale a Codului penal al Republicii Moldova în Capitolul V al părţii speciale a Codului penal al Republicii Moldova.

Vorbind despre derivaţia obiectului juridic special din obiectul juridic generic, M. Ştefănoaia remarcă: „Diferenţa specifică dintre noţiunile „libertatea persoanei” şi „libertatea fizică a persoanei” o constituie elementele care desemnează libertatea muncii persoanei, libertatea psihică a persoanei şi alte asemenea segmente ale libertăţii persoanei, exceptând libertatea fizică a persoanei”.[30] Aşadar, libertatea muncii persoanei este privită ca o parte a unui întreg reprezentat de libertatea persoanei. Din această perspectivă, nu ar fi corectă echivalarea părţii (obiectul juridic special al infracţiunii) cu întregul (obiectul juridic de subgrup al infracţiunii). Nu putem fi de acord cu A. Zosim care afirmă: „Obiectul nemijlocit al răpirii persoanei este identic obiectului nemijlocit al privaţiunii ilegale de libertate. [...] De regulă, prin obiectul răpirii persoanei se înţeleg relaţiile sociale care asigură libertatea persoanei”.[31]

Libertatea muncii şi dreptul la muncă nu sunt categorii identice. Ele sunt legate una de cealaltă, însă nu au acelaşi conţinut. Aceasta rezultă din alin. (1) art. 43 CRM: „Orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiţii echitabile şi satisfăcătoare de muncă, precum şi la protecţia împotriva şomajului”.[32] Având în vedere că în acest alineat este consfinţit dreptul constituţional la muncă, suntem de acord cu C.I. Nikonova care afirmă: „Libertatea muncii este un element integrant al dreptului la muncă. Dacă pornim de la faptul că „libertatea muncii” este înţeleasă ca libertatea de a dispune de capacitatea de a munci, adică dorinţă a unei persoane de a încheia sau nu un contract de muncă, atunci este destul de evident că acest concept este parte

[29] URSU, Daniela. Conţinutul obiectului juridic al infracţiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant. În: *Revista Naţională de Drept*, 2016, nr. 8, pp. 26-30. ISSN 1811-0770; URSU, Daniela. *Tortura, tratamentul inuman sau degradant: aspecte de drept penal*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2017, p. 68. 290 p. ISBN 978-9975-53-797-1.
[30] ŞTEFĂNOAIA, Mihai. Obiectul juridic şi obiectul material al infracţiunilor privind traficul de persoane în dreptul comparat. Partea II. În: *Revista Naţională de Drept*, 2012, nr. 8, pp. 65-70. ISSN 1811-0770.
[31] ZOSIM, Alexandru. Consideraţiuni vizând obiectul şi obiectul material al infracţiunii de răpire a persoanei. În: *Anale ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare” a MAI al RM: ştiinţe juridice*, 2012, nr. XII, pp. 84-89. ISSN 1857-0976.
[32] Constituţia Republicii Moldova: nr. 1 din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1, 5.

integrantă a dreptului la muncă, care include nu numai voința în încheierea unui contract de muncă, ci și alte drepturi care decurg direct din relația oficială”.[33] L.A. Cikanova are o părere asemănătoare.[34]

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, obiect material există nu doar atunci când survine o urmare prejudiciabilă (așa cum se observă în ipoteza specificată la lit. b) alin. (3) art. 168 CP RM). Infracțiunea analizată va avea obiect material și în cazul în care făptuitorul a influențat asupra corpului victimei, fără a-i fi cauzat un prejudiciu fizic. Sprijinim în acest plan opinia lui S. Brînza, conform căreia infracțiunea, prevăzută la art. 168 CP RM, are obiect material în ipoteza „aplicării violenţei faţă de victimă”[35], adică în cazul în care asupra corpului victimei este exercitată o influențare nemijlocită. Din punctul de vedere al acestui autor, infracțiunea analizată are obiect material în ipoteza „aplicării violenţei faţă de victimă”[36], adică în cazul în care asupra corpului victimei este exercitată o influențare nemijlocită. În raport cu aceeași infracțiune, S. Brînza și V. Stati exprimă o poziție similară: „Infracțiunea analizată are obiect material în acele cazuri când presupune o influenţare nemijlocită infracţională asupra corpului victimei (atunci când, în subsidiar, se aplică violența asupra victimei).”[37]

Art. 168 CP RM nu se aplică în cazul obținerii serviciilor de la o persoană împotriva voinței ei, prin constrângere sau înșelăciune. Nu constituie muncă (și, din această cauză, nu intră sub incidența art. 168 CP RM): activitățile cu caracter sexual (prostituție, pornografie etc.); cedarea de organe, ţesuturi sau alte părţi componente ale corpului uman; maternitatea de substituție; participarea în conflicte armate sau în formaţiuni militare ilegale; cerşetoria; alte activități exploatabile prevăzute în art. 165 și 206 CP RM, precum și în pct. 3 art. 2 al Legii Republicii Moldova nr. 241 din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de fiinţe umane.

Noțiunea de muncă forțată (utilizată în reglementările extrapenale) nu este identică, ci doar prezintă anumite afinități cu noțiunea de muncă obținută de la o persoană împotriva voinței ei prin constrângere sau înșelăciune (utilizată pentru a caracteriza obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM). Nu oricare muncă forțată este interzisă de reglementările extrapenale în materie. Respectând regula *a majori ad minus*, se poate afirma că aceste cazuri de excepție nu intră nici sub incidența art. 168 CP RM. În lipsa acordului persoanei de a presta munca neremunerată în folosul comunității, aceasta reprezintă muncă forțată în sensul lit. a) parag. 3 art. 4 CEDO, la lit. b) alin. (2) art. 44 CRM, precum și la lit. b) alin. (5) art. 7 CM RM.

Criticăm opinia contradictorie expusă de către I.T. Idrisov și N.T. Idrisov: „Subiecții relațiilor care apar în legătură cu utilizarea muncii forțate sunt angajatorul și salariatul, înzestrați cu drepturi și responsabilități corespunzătoare. Salariat se consideră fie persoana care are posibilitatea juridică de a-și exercita drepturile, fie persoana care are posibilitatea faptică de a-și exercita drepturile”.[38] Ca urmare, este necesar să achiesăm la opinia lui M.I. Hailova: „Munca forțată cu greu poate fi numită raport juridic din perspectiva legislației muncii. Explicația constă în faptul că vorbim despre

[33] НИКОНОВА, К.И. Соотношение понятий «право на труд» и «свобода труда»: дискурсионные подходы. În: *Глобус: экономика и юриспруденция*, 2020, № 2, с. 12-14. ISSN 2713-3052.
[34] ЧИКАНОВА, Л.А. Право на труд: конституционный и международный аспекты. În: *Журнал российского права*, 2018, № 5, с. 5-15. ISSN 1605-6590.
[35] BRÎNZA, Serghei et al. *Drept penal. Partea specială*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 152. 804 p. ISBN 9975-79-324-X.
[36] Ibidem. p. 152.
[37] BRÎNZA, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 507. 1328 p. ISBN 978-9975-53-469-7.
[38] ИДРИСОВ, И.Т., ИДРИСОВ, Н.Т. О соотношении понятий принудительного и рабского труда и некоторых проблемах квалификации использования рабского труда. În: *Актуальные проблемы российского права*, 2013, № 5, с. 585-589. ISSN 1994-1471.

influențarea ilegală asupra unei persoane să presteze munca contrar voinței sale sau în pofida voinței sale. Muncă forțată nu presupune neapărat că, în prealabil, victima a devenit parte a unui raport juridic de muncă".[39] Deci, nu este obligatoriu ca victima infracțiunii, prevăzute la art. 168 CP RM, să aibă calitatea juridică de salariat în înțelesul art. 1 CM RM: „salariat – persoană fizică (bărbat sau femeie) care prestează o muncă conform unei anumite specialităţi, calificări sau într-o anumită funcţie, în schimbul unui salariu, în baza contractului individual de muncă".[40]

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, fapta prejudiciabilă include două componente: a) acțiunea principală, și anume – obținerea muncii de la victimă; b) acțiunea sau inacțiunea adiacentă, și anume constrângerea sau înșelăciunea. Interpretarea noțiunii de constrângere folosite în art. 168 CP RM (care nu se rezumă doar la constrângerea fizică și cea psihică), corespunde semnificației atribuite acestei noțiuni în Legea Republicii Moldova nr. 241 din 20.10.2005 privind prevenirea şi combaterea traficului de fiinţe umane. În cazul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, obiectul înșelăciunii (care nu trebuie confundat cu obiectul juridic secundar protejat împotriva înșelăciunii) constă în circumstanțele de care făptuitorul profită pentru a înșela victima, folosind informații despre obiecte, persoane sau evenimente care au legătură cu munca obținută de către făptuitor de la victimă. Numai legea trebuie să reprezinte sursa obligației pe care făptuitorul omite să o execute atunci când săvârșește o inacțiune prevăzută de legea penală, în general, și înșelăciunea pasivă în accepțiunea art. 168 CP RM, în particular.

M. Mutu se întreabă: cum trebuie calificat traficul de ființe umane săvârșit în scopul exploatării prin muncă forțată, dacă acest scop se realizează? Autoarea oferă răspunsul la această întrebare: „În ce priveşte diferenţierea dintre munca forţată şi traficul de fiinţe umane, îndeosebi când prima poate constitui finalitatea exploatării celei de a doua, în cazul în care o persoană este constrânsă să îndeplinească o sarcină, o muncă pe care, în mod normal, nu ar fi efectuat-o sau este pusă în situaţia de a presta o muncă la care nu era obligată, ca şi când ar fi avut îndatorirea să o facă, iar executarea muncii respective se face în mod forţat, prin modalităţile şi mijloacele incriminate în art. 165 CP RM, făptuitorul va răspunde pentru infracţiunea de trafic de persoane."[41] În ce ne privește, considerăm că art. 165 și 168 CP RM trebuie aplicate în ipoteza în care traficul de ființe umane este săvârșit în scopul exploatării prin muncă forțată, iar acest scop se realizează. Realizarea acestui scop depășește cadrul infracțiunii prevăzute la art. 165 CP RM, deci necesită calificare aparte.

Pentru calificarea faptei în baza art. 168 CP RM, nu are însemnătate când a apărut intenția infracțională: la momentul angajării unei persoane pentru a îndeplini o muncă sau mai târziu. De exemplu, dintr-o speță nu rezultă cu claritate că, inițial, la momentul angajării victimei, făptuitorul ar fi avut intenția de a comite infracțiunea prevăzută la art. 168 CP RM. Abia mai târziu, devine certă intenția făptuitorului de a săvârși această infracțiune: în luna decembrie 2007, S.P. a fost angajat de către M.I. la stâna de oi care-i aparţinea în calitate de cioban şi, conform înțelegerii verbale, pentru munca prestată, S.P. urma să primească lunar suma de 1000 de lei. Însă, dat fiind faptul că pe parcursul perioadei decembrie 2007 – aprilie 2008 S. P. nu a fost remunerat, acesta a plecat de la stână. Intenționând să-l oblige în continuare să lucreze, fără a-i remunera munca prestată, C.V. în

[39] ХАЙЛОВА, М.И. К вопросу о принудительном труде. În: *Современные научные исследования и разработки*, 2018, № 7, с. 242-244. ISSN 2415-8402.
[40] Codul muncii al Republicii Moldova: nr. 154 din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 159-162, 648.
[41] MUTU, Maria. Tangenţele traficului de fiinţe umane cu unele infracţiuni adiacente. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale)*, 2008, nr. 1, pp. 111-113. ISSN 1814-3199.

repetate rânduri, amenințându-l cu aplicarea violenței și aplicând forța fizică, l-a adus pe S.P. înapoi la stâna de oi respectivă și l-a obligat să efectueze munca pusă în sarcina sa.[42]

Într-o altă speță în care a fost aplicat art. 168 CP RM, se vorbește despre „scopul de a obține munca unui grup de persoane pentru profit".[43] Considerăm că această formulare se referă mai degrabă nu la scopul infracțiunii, dar la motivul infracțiunii (și anume – la interesul material). În altă speță din practica judiciară, se menționează „scopul obținerii muncii [...] prin înșelăciune".[44] Dacă scopul acțiunii sau inacțiunii adiacente nu este cel de asigurare a comiterii acțiunii principale, atunci art. 168 CP RM nu poate fi aplicat. Este important ca scopul examinat să fie prezent în conștiința făptuitorului la momentul săvârșirii acțiunii principale, și anume a obținerii muncii victimei. Dacă facem o analogie, ne putem aminti de un fragment din pct. 15 HPCSJ nr. 23 din 28.06.2004 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor: „Primirea bunurilor cu condiţia îndeplinirii unui angajament poate fi calificată ca escrocherie doar în cazul în care făptuitorul, încă la momentul intrării în stăpânire asupra acestor bunuri, urmărea scopul sustragerii lor şi nu avea intenţia să-şi execute angajamentul asumat".[45]

Subiect al infracțiunii, prevăzute la art. 168 CP RM, poate fi nu numai o persoană fizică, dar și o persoană juridică. subiect al infracţiunii, prevăzute la art. 168 CP RM, poate fi orice persoană juridică în sensul art. 171 din Codul civil[46] (cu excepția unei autorități publice), inclusiv o unitate în înțelesul art. 1 CM RM. Activitatea persoanelor juridice, care pot apărea ca subiecți ai infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, poate fi reglementată de: Legea nr. 1134 din 02.04.1997 privind societățile pe acțiuni[47]; Legea nr. 73 din 12.04.2001 privind cooperativele de întreprinzător[48]; Lege nr. 1007 din 25.04.2002 privind cooperativele de producție[49]; Legea nr. 135 din 14.06.2007 privind societățile cu răspundere limitată[50]; Legea nr. 294 din 21.12.2007 privind partidele politice[51]; Legea nr. 86 din 11.06.2020 cu privire la organizațiile necomerciale[52], etc.

Nu este întemeiat să reducem aplicabilitatea sintagmei „de două sau mai multe persoane" (care se utilizează la lit. c) alin. (2) art. 168 CP RM) la ipoteza de coautorat. Nu orice participație intră sub incidența lit. c) alin. (2) art. 168 CP RM. Doar participația simplă și participația complexă, care presupune prezența a cel puțin doi autori, intră sub incidența acestei norme. Participația complexă, care presupune prezența unui singur autor, nu intră sub incidența lit. c) alin. (2) art. 168 CP RM.

---

[42] *Decizia Colegiului penal lărgit al CSJ din 30.10.2012. Dosarul nr. 1ra-749/2012.* [citat 12.12.2018] Disponibil: csj.md

[43] *Sentinţa Judecătoriei raionului Ungheni din 08.09.2014. Dosarul nr. 1-303/2014*. [citat 23.12.2018] Disponibil: http://jun.justice.md

[44] *Decizia Colegiului penal lărgit al CSJ din 17.06.2008. Dosarul nr. 1ra-778/2012.* [citat 12.12.2018] Disponibil: csj.md

[45] *HPCSJ cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor: nr. 23 din 28.06.2004*. [citat 13.08.2024] Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=310

[46] Codul civil al Republicii Moldova: nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86, 661.

[47] Legea privind societățile pe acțiuni: nr. 1134 din 02.04.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 38-39, 341.

[48] Legea privind cooperativele de întreprinzător: nr. 73 din 12.04.2001. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 49-50, 237.

[49] Legea privind cooperativele de producție: nr. 1007 din 25.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 71-73, 575.

[50] Legea privind societățile cu răspundere limitată: nr. 135 din 14.06.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 127-130, 548.

[51] Legea privind partidele politice: nr. 294 din 21.12.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 42-44, 119.

[52] Legea cu privire la organizațiile necomerciale: nr. 86 din 11.06.2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 193, 370.

Folosirea situației de serviciu (în sensul lit. d) alin. (2) art. 168 CP RM) implică, în esență, abuzarea de atribuțiile pe care făptuitorul le deține în virtutea statutului său ocupațional, pentru scopuri necorespunzătoare. În ipoteza de la lit. d) alin. (2) art. 168 CP RM, folosirea situației de serviciu îndeplinește rolul de acțiune sau inacțiune terțiară.

Capitolul 3 – intitulat *Rezultatele obținute în urma analizei de drept penal a infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM* – se concentrează pe contribuția personală a autorului. Ceea ce se urmărește în analiza din Capitolul 3 constituie, în principal, identificarea deficiențelor care influențează claritatea și previzibilitatea art. 168 CP RM, precum și formularea de sugestii pentru corectarea unor asemenea deficiențe. Alte obiective vizate prin analiza realizată în Capitolul 3 includ: identificarea înțelesului noțiunilor de muncă, de muncă forțată, de exploatare, de exploatare prin muncă forțată, de libertate a muncii etc.; stabilirea neajunsurilor ce caracterizează cadrul normativ în materie de interzicere a muncii forțate; determinarea particularităților ce caracterizează victima infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, etc.

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, relațiile sociale cu privire la libertatea muncii constituie obiectul juridic principal. Libertatea muncii reprezintă valoarea socială care exprimă opțiunea persoanei de a negocia în mod liber condițiile de angajare, fără a suporta sancțiuni, de a se realiza activ sau pasiv în sfera muncii, de a alege în mod voluntar și conștient formele specifice de prestare a muncii, ținând cont de calitățile personale, de a decide dacă și unde să se angajeze, precum și de a alege profesia, dacă se muncește sau nu, pentru cine și în ce condiții, într-o conjunctură ce permite încheierea, modificarea, suspendarea sau încetarea raporturilor de muncă.

Obiectul juridic secundar al infracțiunii, prevăzute la art. 168 CP RM, îl formează relațiile sociale cu privire la oricare dintre următoarele valori sociale: a) viața persoanei; b) sănătatea persoanei; c) integritatea corporală a persoanei; d) libertatea psihică a persoanei; e) libertatea manifestării de voință a persoanei; f) onestitatea sub aspectul inadmisibilității de a profita de dependența victimei; g) corectitudinea sub aspectul inadmisibilității de a profita de neputința victimei; h) buna-credință sub aspectul inadmisibilității de a abuza de poziția de vulnerabilitate a victimei; i) buna desfăşurare a activității de serviciu în sectorul public, care presupune îndeplinirea – de o persoană publică, de o persoană cu funcție de răspundere, de o persoană cu funcție de demnitate publică, de o persoană publică străină sau de un funcționar internațional – a obligațiilor de serviciu în mod corect, fără abuzuri.

Munca, obținută de la o persoană împotriva voinței ei prin constrângere sau înșelăciune, reprezintă obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM. O astfel de muncă nu constituie obiectul scopului infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM. Nu este obligatoriu ca munca, ce constituie obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, să fie reglementată de norme juridice, în general, și de normele dreptului muncii, în particular. Este posibil ca munca respectivă să rămână în afara unei astfel de reglementări. Cazurile de excepție, atunci când munca forțată nu poate să reprezinte obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, sunt trei la număr: a) serviciul militar sau un serviciu substituent; b) munca unei persoane deținute sau libertate condiționat de pedeapsă / munca sau serviciul unui condamnat; c) munca sau serviciul care fie este prestat în condițiile unei situații excepționale, fie ține de obligațiile civile normale, ce sunt prevăzute de lege.

Constrângerea sau înșelăciunea sunt acei doi factori exogeni, puși în aplicare de către subiectul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, care determină victima acestei infracțiuni să presteze munca în dezacord cu propria voință. Constrângerea, exercitată asupra victimei infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, poate avea doar un caracter ilegal. Ilegalitatea constrângerii, exercitate asupra victimei, se stabilește prin raportare la reglementările de referință cu caracter extrapenal. În cazul

infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, înșelăciunea atrage răspunderea penală doar datorită faptului că însoțește acțiunea principală și, drept urmare, sunt lezate relațiile sociale cu privire la libertatea persoanei de a munci. Dacă nu s-ar aduce atingere acestor relații, atunci art. 168 CP RM nu ar apăra relațiile sociale cu privire la libertatea manifestării de voință a persoanei.

Exploatarea prin muncă forțată nu este o etapă în procesul de săvârșire a infracțiunilor prevăzute la art. 165 și 206 CP RM. Exploatare prin muncă forțată reprezintă utilizarea abuzivă a aptitudinilor fizice, intelectuale sau de altă natură ale unei persoane, în scopul obținerii de beneficii materiale sau personale pentru făptuitor, fără consimțământul liber al victimei, prin constrângere sau înșelăciune, indiferent dacă: făptuitorul urmărește să obțină un câștig material sau nu; remunerarea muncii victimei este sub nivelul salariului minim sau nu; munca victimei este retribuită sau nu. Dacă scopul infracțiunilor prevăzute la art. 165 sau 206 CP RM rezidă în exploatarea victimei prin muncă, obținută de la o persoană împotriva voinței ei prin constrângere sau înșelăciune, și dacă acest scop se realizează, atunci se aplică atât art. 165 sau 206 CP RM, cât și art. 168 CP RM. În acest caz este prezent concursul real dintre una dintre infracțiunile, prevăzute la art. 165 sau 206 CP RM, și infracțiunea prevăzută la art. 168 CP RM.

Art. 168 CP RM poate fi aplicat independent cu condiția ca anterior să nu fi fost comisă una dintre infracțiunile prevăzute la art. 165 sau 206 CP RM. Dacă scopul infracțiunilor prevăzute la art. 165 sau 206 CP RM rezidă în exploatarea victimei prin muncă forțată (însă altfel decât prin muncă obținută de la o persoană împotriva voinței ei prin constrângere sau înșelăciune) și dacă acest scop se realizează, atunci se aplică doar art. 165 sau 206 CP RM. Dacă scopul infracțiunilor prevăzute la art. 165 sau 206 CP RM constă în exploatarea victimei prin servicii forțate și dacă acest scop se realizează, atunci se aplică doar art. 165 sau 206 CP RM.

Infracțiunea, prevăzută la art. 168 CP RM, se consideră consumată din momentul obținerea muncii de la victimă împotriva voinței ei, prin constrângere sau înșelăciune. În situația când constrângerea sau înșelăciunea este realizată asupra victimei, în scopul obținerii muncii de la victimă împotriva voinței ei, însă, din cauze care nu depind de voința făptuitorului, acesta nu obține de la victimă muncă împotriva voinței ei, trebuie să se aplice art. 27 și 168 CP RM.

Interesul material reprezintă motivul predominant al infracțiunii stipulate la art. 168 CP RM. Motive precum răzbunarea, vanitatea, gelozia, invidia sau compătimirea sunt mai puțin relevante în acest context. În cazul stabilit la lit. e) alin. (2) art. 168 CP RM, motivul infracțiunii devine semn obligatoriu al laturii subiective a infracțiunii. În celelalte cazuri, motivul se ia în considerare la individualizarea pedepsei aplicate pentru infracțiunea prevăzută la art. 168 CP RM.

Nu este obligatoriu ca subiectul infracțiunii, prevăzute la art. 168 CP RM, să aibă calitatea de angajator în înțelesul art. 1 CM RM. Prezența unei asemenea calități este opțională. Nu este greșit să utilizăm termenul de exploatator pentru a caracteriza subiectul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM. Acest termen este potrivit pentru a percepe coraportul dintre infracțiunea prevăzută la art. 168 CP RM, pe de o parte, de infracțiunile prevăzute la art. 165, 165^1, 206 și 206^1 CP RM, pe de altă parte.

În ipoteza de la lit. d) alin. (2) art. 168 CP RM, acțiunea sau inacțiunea terțiară (și anume – folosirea situației de serviciu) este săvârșită în scopul de a asigura comiterea acțiunii sau inacțiunii adiacente (și anume – a constrângerii sau înșelăciunii), astfel încât acțiunea sau inacțiunea adiacentă să poată asigura săvârșirea acțiunii principale (și anume – a obținerii muncii de la victimă). În ipoteza de la lit. d) alin. (2) art. 168 CP RM, atribuțiile de serviciu ale făptuitorului trebuie să fie stabilite în mod expres în textul legii. În caz contrar, dispoziția de la lit. d) alin. (2) art. 168 CP RM nu poate fi aplicată.

CONCLUZII ŞI RECOMANDĂRI

Rezultatele, pe care le-am obținut în cadrul prezentei teze, constau în următoarele: 1) au fost analizate opiniile doctrinare referitoare la caracteristicile infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, în vederea depășirii controverselor și rezolvării problemelor legate de calificarea acesteia; 2) au fost examinate comparativ precedentele istorice ale art. 168 CP RM, precum și normele privind munca forțată din legislația penală a altor țări; 3) a fost identificat înțelesul noțiunilor de muncă, de muncă forțată, de exploatare, de exploatare prin muncă forțată, de libertate a muncii etc.; 4) au fost stabilite neajunsurile ce caracterizează cadrul normativ în materie de interzicere a muncii forțate; 5) au fost deslușite valorile și relațiile sociale care formează, *de jure* și *de facto*, obiectul juridic generic al infracțiunilor care sunt prevăzute în Capitolul III al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova; 6) au fost identificate obiectul juridic de subgrup, obiectul juridic principal, obiectul juridic secundar, obiectul material și obiectul imaterial ale infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM; 7) au fost determinate particularitățile ce caracterizează victima infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM; 8) au fost stabilite diferențele dintre noțiunea de muncă forțată (utilizată în reglementările extrapenale) și noțiunea de muncă obținută de la o persoană împotriva voinței ei prin constrângere sau înșelăciune (utilizată pentru a caracteriza obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM); 9) au fost examinate cazurile de excepție, atunci când munca forțată nu poate să reprezinte obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM; 10) au fost deslușite condițiile pe care trebuie să îndeplinească fapta prejudiciabilă prevăzută de acest articol; 11) au fost analizați cei doi factori exogeni, puși în aplicare de către subiectul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, care determină victima acestei infracțiuni să presteze munca în dezacord cu propria voință; 12) a fost efectuată delimitarea muncii forțate de faptele asemănătoare (sclavie, traficul de ființe umane săvârșit în scopul exploatării prin muncă forțată etc.); 13) au fost stabilite vinovăția, motivul, scopul și emoțiile manifestate de făptuitor la săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM; 14) a fost identificat subiectul – persoană fizică și persoană juridică – al infracțiunii prevăzute de acest articol; 15) au fost determinate condițiile ce caracterizează participația, tentativa și pregătirea în cazul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM; 16) au fost examinate – sub aspectul respectării principiului legalității – cazurile din jurisprudență în care s-a aplicat art. 168 CP RM; 17) au fost identificate deficiențele care influențează claritatea și previzibilitatea acestui articol; 18) au fost formulate sugestii pentru corectarea unor asemenea deficiențe.

Problema ştiinţifică importantă, soluționată în urma obținerii rezultatelor descrise, consistă în elaborarea unui cadru conceptual pentru calificarea faptelor în baza art. 168 CP RM, ceea ce poate contribui la clarificarea condițiilor în care se aplică acest articol și la fundamentarea unor măsuri eficiente pentru prevenirea și combaterea fenomenului de muncă forțată, în general, și a infracțiunii de muncă forțată, în particular, asigurând astfel o aplicare mai uniformă a art. 168 CP RM și sporind protecția libertății de a munci împotriva manifestărilor infracționale.

I. Concluzii:

Problema ştiinţifică importantă a fost evidențiată prin concluziile formulate pe baza ipotezei de cercetare, după cum urmează:

1. ar fi corect doar parțial să afirmăm că munca forțată reprezintă obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM. Este întemeiat să susținem că, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, munca, obținută de la o persoană împotriva voinței ei prin constrângere sau înșelăciune, constituie obiectul imaterial al infracțiunii. Or, anume o astfel de muncă obține făptuitorul de la victimă atunci când o constrânge sau o înșală. Noțiunea de muncă forțată se

intersectează cu noțiunea de muncă obținută de la o persoană împotriva voinței ei prin constrângere sau înșelăciune. Însă cele două noțiuni nu sunt echivalente *(a se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.1; Capitolul 3, Subcapitolul 3.1)*;

2. nu este obligatoriu ca victima infracțiunii, prevăzute la art. 168 CP RM, să aibă un statut juridic. Victima acestei infracțiuni poate fi atât persoana care posedă statutul juridic de salariat (în înțelesul art. 1 CM RM), cât și persoana cu care nu s-a încheiat un contract individual de muncă. Relațiile dintre subiectul infracțiunii, prevăzute la art. 168 CP RM, și victima acestei infracțiuni nu sunt neapărat reglementate de normele juridice. O astfel de interpretare este întemeiată. Subiectului infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM (care poate să nu aibă calitatea de angajator) îi este indiferent dacă victima are statutul juridic de salariat sau nu. Scopul acestui subiect este să supună victima la muncă împotriva voinței acesteia, nu să se asigure de respectarea unor formalități stabilite de lege. Munca forțată este o faptă eminamente ilegală și nu trebuie în niciun caz condiționată de respectarea de către făptuitor a acestor formalități *(a se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.1; Capitolul 3, Subcapitolul 3.1)*;

3. este de prisos stabilirea în legea penală a cerinței ca obligația contractuală să facă parte din rândul de obligații ale celui care săvârșește o infracțiune prin inacțiune. Obligarea contractuală a făptuitorului de a acționa în vederea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, dacă o astfel de obligație nu este prevăzută și de lege, ar presupune încălcarea alin. (2) art. 3 CP RM și, în mod implicit, a art. 7 CEDO. Reieșind din faptul că legea este indicatorul incontestabil al intensității atingerii aduse unei valori sociale apărate penalmente, conchidem că numai legea trebuie să reprezinte sursa obligației pe care făptuitorul omite să o execute atunci când săvârșește o inacțiune prevăzută de legea penală, în general, și înșelăciunea pasivă în accepțiunea art. 168 CP RM, în particular *(a se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.2; Capitolul 3, Subcapitolul 3.2)*;

4. în cazul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, prin „constrângere" trebuie de înțeles nu numai constrângerea fizică și constrângerea psihică. În cazul acestei infracțiuni, lista de forme de constrângere include: constrângere fizică; constrângere psihică; constrângerea prin profitarea de dependența victimei; constrângerea prin profitarea de neputința victimei; constrângerea prin abuzul de poziția de vulnerabilitate a victimei. O astfel de interpretare a noțiunii de constrângere folosite în art. 168 CP RM (care nu se rezumă doar la constrângerea fizică și cea psihică), corespunde semnificației atribuite acestei noțiuni în Legea Republicii Moldova nr. 241 din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, precum și Recomandării OIM nr. 35 din 10.06.1930 cu privire la constrângerea indirectă la muncă *(a se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.2; Capitolul 3, Subcapitolul 3.2)*;

5. afectarea drepturilor și intereselor celuia, căruia i se solicită prestarea unei munci, nu este suficientă pentru a demonstra existența constrângerii în sensul art. 168 CP RM. Efectele pentru o asemenea persoană pot fi dintre cele mai nefaste, însă, dacă ea are libertatea de a se comporta altfel decât îi cere făptuitorul, nu este întemeiat să vorbim despre constrângere. În lipsa constrângerii (dacă, desigur, lipsește și înșelăciunea), art. 168 CP RM nu poate fi aplicat. În ipoteza infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, atunci când este constrânsă, victima este lipsită de autonomia de voință. Ea nu-și poate dirija acțiunile în conformitate cu propria sa voință. Victima infracțiunii de muncă forțată, fiind lipsită de alternativă, este nevoită să îndeplinească acțiunile impuse de făptuitor *(a se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.2; Capitolul 3, Subcapitolul 3.2)*;

6. cele două componente ale faptei prejudiciabile, prevăzute la art. 168 CP RM, sunt legate printr-o intenție unică. Totuși, nu întotdeauna această intenție este complexă. Distingem două situații când infracțiunea este complexă: a) constrângerea fizică din cadrul faptei prejudiciabile, prevăzute la art. 168 CP RM, se concretizează în vătămarea intenționată medie a integrității corporale

sau a sănătății. În situația analizată, infracțiunea, prevăzută la art. 168 CP RM, absoarbe infracțiunea prevăzută la art. 152 CP RM; b) constrângerea psihică din cadrul faptei prejudiciabile, prevăzute la art. 168 CP RM, constă în amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. În situația examinată, infracțiunea, prevăzută la art. 168 CP RM, absoarbe infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM. Anume în aceste situații, acțiunea principală din cadrul faptei prejudiciabile, prevăzute la art. 168 CP RM, constituie, prin ea însăși, o faptă stipulată de Codul penal. În celelalte cazuri, intenția de a săvârși infracțiunea analizată este complexă numai în aparență. În aceste cazuri, acțiunea sau inacțiunea adiacentă fie constituie *per se* o faptă cu caracter contravențional (și anume – fapta prevăzută la art. 78 CC RM), fie în genere nu constituie *per se* o faptă sancționabilă *(a se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.3; Capitolul 3, Subcapitolul 3.3).*

Descrierea contribuţiilor personale cu sublinierea semnificaţiei teoretice şi valorii practice a acesteia. Dacă vorbim despre patrimoniul doctrinar anterior, este de reținut că majoritatea studiilor, care sunt dedicate infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, se limitează la discuții lipsite de profunzime sau la o analiză fragmentată a unor subiecte specifice, lăsând neexplorate aspecte de o relevanță majoră. Doar analiza detaliată a elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, precum și a contextului social și economic în care aceasta se manifestă, poate contribui la o mai bună înțelegere a complexității fenomenului de muncă forțată. Această abordare permite nu doar identificarea clară a temeiurilor răspunderii penale pentru munca forțată, ci și formularea unor recomandări pentru îmbunătățirea legislației în materie.

Aportul personal în analiza răspunderii pentru infracțiunea de muncă forțată, prevăzută la art. 168 CP RM, se concentrează pe dezvoltarea unei paradigme de interpretare a dispoziției acestui articol, care abordează prioritățile științifice și provocările practice în aplicarea sa, clarificând temeiul juridic al răspunderii penale. O analiză detaliată a elementelor constitutive și a circumstanțelor agravante ale infracțiunii, prevăzute la art. 168 CP RM, oferă un cadru clar pentru fundamentarea răspunderii penale, esențial pentru o aplicare uniformă a acestui articol. Elaborarea unui cadru conceptual pentru calificarea faptelor în baza art. 168 CP RM contribuie la clarificarea condițiilor de aplicare și la fortificarea protecției libertății de a munci. Printre contribuțiile personale notabile se numără: a) argumentarea faptului că, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, doar atunci când este legată de libertatea persoanei de a munci, voința victimei este afectată în mod implicit, fără însă a dobândi conotația de valoare socială apărată de legea penală; b) demonstrarea faptului că nu este obligatoriu ca munca, ce constituie obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, să fie reglementată de norme juridice, în general, și de normele dreptului muncii, în particular. Este posibil ca munca respectivă să rămână în afara unei astfel de reglementări; c) stabilirea faptului că serviciile forțate, în general, și serviciile, obținute de la o persoană împotriva voinței ei prin constrângere sau înșelăciune, în particular, nu constituie obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM; d) determinarea faptului că, în lipsa acordului persoanei de a presta munca neremunerată în folosul comunității, aceasta reprezintă muncă forțată în sensul lit. a) parag. 3 art. 4 CEDO, la lit. b) alin. (2) art. 44 CRM, precum și la lit. b) alin. (5) art. 7 CM RM; e) argumentarea faptului că, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, calitatea victimei nu este neapărat juridică. Această calitate poate avea o conotație faptică; f) demonstrarea faptului că, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, lista de forme de constrângere este deschisă, etc.

Contribuțiile personale în analiza răspunderii pentru infracțiunea prevăzută la art. 168 CP RM au o bază legală, empirică și științifică, care integrează diverse surse și perspective.

În ceea ce privește *baza legală*, analiza se fundamentează pe: a) prevederile art. 168 CP RM. Acesta constituie nucleul studiului, având în vedere elementele constitutive ale infracțiunii de muncă forțată; b) normele care reglementează infracțiuni similare sau care se interconectează cu art. 168 CP

RM (de exemplu, art. 165, 165[1], 167, 206, 206[1] CP RM), determinând o delimitare a faptelor incriminate în aceste norme; c) normele din legislația muncii care pot influența interpretarea și aplicarea art. 168 CP RM, contribuind la o înțelegere mai amplă a contextului în care o persoană este supusă muncii forțate; d) normele din legislația altor state, care prevăd răspunderea pentru munca forțată și care ajută la formularea unor recomandări pentru îmbunătățirea legislației naționale, etc. Privitor la *baza empirică*, trebuie avută în vedere: a) analiza cazurilor concrete în care a fost aplicat art. 168 CP RM, evidențiind eventualele discrepanțe sau erori; b) examinarea jurisprudenței constituționale care – direct sau indirect – vizează libertatea muncii și interzicerea muncii forțate. *Baza științifică* a tezei de față o constituie lucrările doctrinarilor din Republica Moldova și din alte țări, care abordează subiectul muncii forțate și care oferă un cadru teoretic solid pentru analiza răspunderii pentru infracțiunea prevăzută la art. 168 CP RM.

Analiza răspunderii pentru această infracțiune are o *semnificație teoretică* importantă, contribuind la clarificarea conotațiilor de drept penal ale muncii forțate. Aceasta implică o examinare detaliată a normelor penale și extrapenale în materie, precum și a practicii judiciare, identificând lacune și neajunsuri în aplicarea acestora. Studiul deschide noi direcții de cercetare, oferind soluții pentru îmbunătățirea calitativă a legislației și protecția victimelor. De asemenea, contribuie la conștientizarea mai profundă a problemelor legate de munca forțată în societate.

Valoarea practică a tezei constă în oferirea unui suport temeinic pentru aplicarea de către practicieni a art. 168 CP RM. Analiza efectuată permite identificarea deficiențelor în practica judiciară, contribuind la o mai bună aplicare a acestui articol. De asemenea, evaluarea cazurilor concrete ajută la evidențierea neclarităților și a lacunelor legislative, oferind astfel o bază pentru recomandări *de lege ferenda*. Prin aceste demersuri, analiza, efectuată în cadrul tezei de față, sprijină atât protecția victimelor, cât și responsabilizarea celor care au intenția de a comite infracțiunea prevăzută la art. 168 CP RM.

Date privind aprobarea rezultatelor

Cele mai relevante concluzii ale acestui studiu au fost prezentate în 8 publicații științifice. Rezultatele obținute în cadrul prezentei teze au fost discutate la diverse conferințe științifice internaționale și naționale, desfășurate între anii 2021 și 2024. Această participare activă la foruri academice a contribuit la diseminarea cunoștințelor și la îmbogățirea dezbaterilor din domeniu.

Indicarea limitelor rezultatelor obţinute, cu stabilirea problemelor rămase nerezolvate

Limitele rezultatelor obținute pot fi atribuite următorilor factori: 1) numărul neîndestulător de cazuri în care a fost aplicat art. 168 CP RM; 2) accentul predominant pe aspectele juridico-penale în analiza realizată în această teză; 3) absența unor studii științifice cuprinzătoare, inclusiv cercetări de amploare similară cu o teză de doctorat, care să examineze în profunzime infracțiunea prevăzută de acest articol, ceea ce restrânge oportunitățile de dezbatere academică. Deși nu constatăm probleme nesoluționate, având în vedere că obiectivele tezei au fost complet realizate, este esențial să subliniem că există potențial pentru dezvoltarea unor noi direcții de cercetare pe tema abordată. Aceste perspective vor fi detaliate în continuare.

II. Recomandări:

1. completarea art. 14 CP RM cu alineatul (1[1]) cu următorul cuprins: *„Doar legea reprezintă sursa obligației pe care făptuitorul omite să o execute atunci când săvârșește o inacțiune prejudiciabilă prevăzută de legea penală”;*

2. completarea alin. (7) art. 64 CP RM la sfârșit cu următoarea propoziție: *„Munca neremunerată în folosul comunității se aplică doar cu acordul condamnatului”;*

3. completarea art. 67 CP RM cu alineatul (1^2) cu următorul cuprins: *„Munca neremunerată în folosul comunităţii poate fi aplicată doar persoanelor care acceptă să execute o asemenea pedeapsă”;*

4. modificarea denumirii şi conţinutului art. 168 CP RM, după cum urmează:

„Articolul 168. Supunerea la munca forţată

(1) Supunerea la muncă a unei persoane prin constrângere, înşelăciune sau abuz de încredere, dacă această faptă nu întruneşte elementele traficului de fiinţe umane sau ale traficului de copii,

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 6 ani.

(2) Aceeaşi faptă săvârşită:

a) asupra a două sau mai multor persoane;

b) cu bună ştiinţă asupra unui copil sau a unei femei gravide;

c) de două sau mai multe persoane;

d) de o persoană publică, de o persoană cu funcţie de răspundere, de o persoană cu funcţie de demnitate publică, de o persoană publică străină sau de un funcţionar internaţional cu folosirea situaţiei de serviciu;

e) din motive de prejudecată,

se pedepseşte cu închisoare de la 6 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 2000 la 3500 de unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Faptele prevăzute la alin. (1) sau (2):

a) săvârşite de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

b) soldate cu vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii ori cu decesul victimei,

se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 15 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 2500 la 4000 de unităţi convenţionale cu lichidarea persoanei juridice.”;

5. completarea lit. c) alin. (4) art. 34 CC RM la sfârşit cu următoarea propoziţie: *„Munca neremunerată în folosul comunităţii se aplică doar cu acordul contravenientului”;*

6. excluderea din alin. (3) art. 37 CC RM a textului „ , cu excepţia contravenţiei prevăzute la art. 78^1 şi 318^1, pentru care acordul persoanei nu este necesar”.

Sugestii privind potenţialele direcţii viitoare de cercetare legate de tema abordată: 1) examinarea detaliată a normelor internaţionale care vizează prevenirea şi combaterea muncii forţate; 2) studiul aprofundat al reglementărilor referitoare la munca forţată din perspectiva intersecţiei dreptului penal şi dreptului muncii; 3) evaluarea impactului şi adecvării pedepselor stipulate în art. 168 CP RM.

Propuneri de utilizare a rezultatelor obţinute în domeniile socio-cultural şi economic

Rezultatele obţinute pot fi valorificate în diverse domenii socio-culturale şi economice prin creşterea interesului ştiinţific pentru infracţiunea prevăzută la art. 168 CP RM, ceea ce va contribui la avansarea cercetărilor în acest sector. Astfel de rezultate pot fi utilizate în programele de formare destinate profesioniştilor implicaţi în aplicarea legii penale, precum şi în curricula pentru doctoranzi, masteranzi şi studenţi, îmbunătăţind astfel nivelul de calificare al acestora. De asemenea, ele pot susţine procesul legislativ, având ca obiectiv clarificarea şi eficientizarea prevederilor din art. 168 CP RM, facilitând astfel o mai bună înţelegere a acestora. În plus, aceste rezultate pot ajuta la educarea publicului în planul prevenirii şi combaterii fenomenului de muncă forţată, în general, şi a infracţiunii prevăzute la art. 168 CP RM, în particular, contribuind la o conştientizare mai profundă a riscurilor sociale asociate.

BIBLIOGRAFIE

1. BARBĂNEAGRĂ, Alexei et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu* / Sub red. lui Alexei Barbăneagră. Chișinău: Arc, 2003. 836 p. ISBN 9975-61-291-1.
2. BRÎNZA, Serghei et al. *Drept penal. Partea specială*. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p. ISBN 9975-79-324-X.
3. BRÎNZA, Serghei, STATI, Vitalie. *Drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p. ISBN 978-9975-53-029-3.
4. BRÎNZA, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p. ISBN 978-9975-53-469-7.
5. *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*. [citat 26.12.2024] Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT
6. *Case of Kawogo v. the United Kingdom*. [citat 30.12.2024] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-118825
7. Codul civil al Republicii Moldova: nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86, 661.
8. Codul muncii al Republicii Moldova: nr. 154 din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 159-162, 648.
9. Constituția Republicii Moldova: nr. 1 din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1, 5.
10. *Convenţia pentru apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor fundamentale*. [citat 08.02.2024] Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_RON
11. *Decizia Colegiului penal lărgit al CSJ din 17.06.2008. Dosarul nr. 1ra-778/2012*. [citat 12.12.2018] Disponibil: csj.md
12. *Decizia Colegiului penal lărgit al CSJ din 30.10.2012. Dosarul nr. 1ra-749/2012*. [citat 12.12.2018] Disponibil: csj.md
13. HGRM pentru aprobarea Planului național de dezvoltare pentru anii 2023-2025: nr. 89 din 28.02.2023. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2023, nr. 101-104, 220.
14. *HPCSJ cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor: nr. 23 din 28.06.2004*. [citat 13.08.2024] Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=310
15. *ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work*. [citat 26.12.2024] Disponibil: https://www.ilo.org/resource/conference-paper/ilo-1998-declaration-fundamental-principles-and-rights-work-and-its-follow
16. *International Covenant on Civil and Political Rights*. [citat 26.12.2024] Disponibil: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights
17. Legea cu privire la organizațiile necomerciale: nr. 86 din 11.06.2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 193, 370.
18. Legea pentru modificarea şi completarea Codului penal al Republicii Moldova: nr. 277 din 18.12.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 41-44, 120.
19. Legea privind cooperativele de întreprinzător: nr. 73 din 12.04.2001. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 49-50, 237.
20. Legea privind cooperativele de producție: nr. 1007 din 25.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 71-73, 575.
21. Legea privind partidele politice: nr. 294 din 21.12.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 42-44, 119.
22. Legea privind societățile cu răspundere limitată: nr. 135 din 14.06.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 127-130, 548.
23. Legea privind societățile pe acțiuni: nr. 1134 din 02.04.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 38-39, 341.

24. MUTU, Maria. Tangenţele traficului de fiinţe umane cu unele infracţiuni adiacente. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale)*, 2008, nr. 1, pp. 111-113. ISSN 1814-3199.

25. *Sentinţa Judecătoriei raionului Ungheni din 08.09.2014. Dosarul nr. 1-303/2014*. [citat 23.12.2018] Disponibil: http://jun.justice.md

26. ŞTEFĂNOAIA, Mihai. Obiectul juridic şi obiectul material al infracţiunilor privind traficul de persoane în dreptul comparat. Partea II. În: *Revista Naţională de Drept*, 2012, nr. 8, pp. 65-70. ISSN 1811-0770.

27. *Universal Declaration of Human Rights*. [citat 26.12.2024] Disponibil: https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights

28. URSU, Daniela. Conţinutul obiectului juridic al infracţiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant. În: *Revista Naţională de Drept*, 2016, nr. 8, pp. 26-30. ISSN 1811-0770; URSU, Daniela. *Tortura, tratamentul inuman sau degradant: aspecte de drept penal*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2017, p. 68. 290 p. ISBN 978-9975-53-797-1.

29. ZOSIM, Alexandru. Consideraţiuni vizând obiectul şi obiectul material al infracţiunii de răpire a persoanei. În: *Anale ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a MAI al RM: ştiinţe juridice*, 2012, nr. XII, pp. 84-89. ISSN 1857-0976.

30. ГЫРЛА, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Том 1*. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 712 с. ISBN 978-9975-4158-0-4.

31. ИДРИСОВ, И.Т., ИДРИСОВ, Н.Т. О соотношении понятий принудительного и рабского труда и некоторых проблемах квалификации использования рабского труда. În: *Актуальные проблемы российского права*, 2013, № 5, с. 585-589. ISSN 1994-1471.

32. НИКОНОВА, К.И. Соотношение понятий «право на труд» и «свобода труда»: дискурсионные подходы. În: *Глобус: экономика и юриспруденция*, 2020, № 2, с. 12-14. ISSN 2713-3052.

33. ХАЙЛОВА, М.И. К вопросу о принудительном труде. În: *Современные научные исследования и разработки*, 2018, № 7, с. 242-244. ISSN 2415-8402.

34. ЧИКАНОВА, Л.А. Право на труд: конституционный и международный аспекты. În: *Журнал российского права*, 2018, № 5, с. 5-15. ISSN 1605-6590.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

A. Monografie

1. GUIDEA, Petru. *Răspunderea penală pentru munca forţată: Monografie*. Chişinău: Tipografia Centrală. 383 p. ISBN 978-5-88554-409-2.

B. Articole în reviste

2. BOTNARENCO, Mihaela, GUIDEA, Petru. Analiza materialelor ştiinţifice privind răspunderea penală pentru munca forţată, publicate în străinătate. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale)*, 2024, nr. 3, pp. 39-42. ISSN 1814-3199.
3. GUIDEA, Petru. Condiţiile pe care le îndeplineşte subiectul infracţiunii de muncă forţată (at. 168 din Codul penal). În: *Revista Institutului Naţional al Justiţiei*, 2024, nr. 3, pp. 33-36. ISSN 1857-2405.
4. GUIDEA, Petru. Obiectul infracţiunii prevăzute la art. 168 din Codul penal. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale)*, 2024, nr. 8, pp. 110-114. ISSN 1814-3199.

C. Articole în lucrările conferințelor

5. GUIDEA, Petru. Analiza materialelor ştiinţifice privind răspunderea penală pentru munca forţată. În: *Conferinţa ştiinţifică internaţională „Infracţiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept şi Criminologie", Ediţia a 3-a, 7-8 decembrie 2023, Chişinău: Culegere de comunicări*. Chişinău: CEP USM, 2024, pp. 247-252. 569 p. ISBN 978-9975-62-754-2.

6. GUIDEA, Petru. Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM. În: *Infracţiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept şi Criminologie, Ediţia a 2-a, 24-25 martie 2022, Chişinău*. Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 285-293. ISBN 978-9975-62-476-3.
7. GUIDEA, Petru. Unele aspecte de drept comparat ale reglementarii răspunderii penale pentru munca forțata. În: *Infracţiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept şi Criminologie, Ediția I-a, 25-26 martie 2021, Chişinău*. Chișinău: CEP USM, 2021, pp. 404-416. ISBN 978-9975-158-12-1.
8. GUIDEA, Petru. Unele consideraţii asupra practicii aplicării răspunderii penale pentru munca forţată (art. 168 CP RM). În: *Metodologii contemporane de cercetare şi evaluare: Conferinţa ştiinţifică naţională a doctoranzilor dedicată aniversării a 75-a a USM, 22-23 aprilie 2021*. Chişinău: CEP USM, 2022, pp. 176-182. ISBN 978-9975-159-16-6.

ADNOTARE

Guidea Petru, „Răspunderea penală pentru munca forțată”. Teză de doctorat în drept. Școala Doctorală de Științe Juridice și Economice a Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2025

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii şi recomandări, bibliografie din 559 de titluri. Rezultatele obținute sunt publicate în 8 lucrări științifice.

Cuvintele-cheie: muncă; muncă forțată; libertatea muncii; constrângere; înșelăciune; exploatare prin muncă.

Scopul lucrării este de a analiza infracțiunea prevăzută la art. 168 CP RM, punând în evidență dificultățile de calificare a acesteia, ambiguitățile asociate cu interpretarea art. 168 CP RM și provocările cu care se confruntă practicienii în aplicarea sa, oferind în același timp soluții concrete pentru a depăși aceste obstacole.

Obiectivele cercetării: stabilirea neajunsurilor ce caracterizează cadrul normativ în materie de interzicere a muncii forțate; delimitarea muncii forțate de faptele asemănătoare (sclavie, traficul de ființe umane săvârșit în scopul exploatării prin muncă forțată etc.); examinarea – sub aspectul respectării principiului legalității – a cazurilor din jurisprudență în care s-a aplicat art. 168 CP RM; identificarea deficiențelor care influențează claritatea și previzibilitatea acestui articol; formularea de sugestii pentru corectarea unor asemenea deficiențe, etc.

Noutatea şi originalitatea științifică a tezei. Teza de față se distinge prin noutatea și originalitatea sa, fiind prima lucrare științifică de amploare care analizează infracțiunea prevăzută de art. 168 CP RM. Aportul personal în analiza răspunderii pentru această infracțiune se concentrează pe dezvoltarea unei paradigme de interpretare a dispoziției art. 168 CP RM, care abordează prioritățile științifice și provocările practice în aplicarea sa, clarificând temeiul juridic al răspunderii penale.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante: elaborarea unui cadru conceptual pentru calificarea faptelor în baza art. 168 CP RM, ceea ce poate contribui la clarificarea condițiilor în care se aplică acest articol și la fundamentarea unor măsuri eficiente pentru prevenirea și combaterea fenomenului de muncă forțată, în general, și a infracțiunii de muncă forțată, în particular, asigurând astfel o aplicare mai uniformă a art. 168 CP RM și sporind protecția libertății de a munci împotriva manifestărilor infracționale.

Semnificația teoretică a tezei: contribuirea la clarificarea conotațiilor de drept penal ale muncii forțate; identificarea lacunelor și neajunsurilor în interpretarea art. 168 CP RM; deschiderea de noi direcții de cercetare a infracțiunii prevăzute de acest articol; oferirea de soluții atât pentru îmbunătățirea calitativă a cadrului normativ de prevenire și combatere a muncii forțate, cât și pentru protecția victimelor acestei infracțiuni.

Valoarea aplicativă a tezei: oferirea unui suport temeinic pentru aplicarea de către practicieni a art. 168 CP RM; identificarea deficiențelor în practica judiciară, contribuind la o mai bună aplicare a acestui articol; formularea de recomandări *de lege ferenda* în vederea perfecționării art. 168 CP RM.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele obținute pot fi valorificate în diverse domenii socio-culturale și economice prin creșterea interesului științific pentru componența de infracțiune prevăzută la art. 168 CP RM, ceea ce va contribui la avansarea cercetărilor în acest sector. Astfel de rezultate pot fi utilizate în programele de formare destinate profesioniștilor implicați în aplicarea legii penale, precum și în curricula pentru doctoranzi, masteranzi și studenți, îmbunătățind astfel nivelul de calificare al acestora. De asemenea, ele pot susține procesul de legiferare, având ca obiectiv clarificarea și eficientizarea prevederilor din art. 168 CP RM, facilitând astfel o mai bună înțelegere a acestora. În plus, aceste rezultate pot ajuta la educarea publicului în planul prevenirii și combaterii fenomenului de muncă forțată, în general, și a infracțiunii prevăzute la art. 168 CP RM, în particular, contribuind la o conștientizare mai profundă a riscurilor sociale asociate.

АННОТАЦИЯ

Гуйдя Петру, «Уголовная ответственность за принудительный труд». Диссертация на соискание научной степени доктора права. Докторальная школа юридических и экономических наук Государственного университета Молдовы. Кишинэу, 2025

Структура диссертации: введение, три главы, выводы и рекомендации, библиография из 559 названий. Достигнутые результаты опубликованы в 8 научных работах.

Ключевые слова: труд; принудительный труд; свобода труда; принуждение; обман; эксплуатация труда.

Цель работы заключается в анализе преступления, предусмотренного ст. 168 УК РМ, подчеркивая трудности его квалификации, неопределенности, связанные с толкованием ст. 168 УК РМ, и вызовы, с которыми сталкиваются практические работники при его применении, одновременно предлагая конкретные решения для преодоления этих препятствий.

Задачи исследования: выявление недостатков, характеризующих нормативную базу по запрету принудительного труда; отграничение принудительного труда от схожих деяний (рабство, торговля людьми с целью эксплуатации принудительного труда и т.д.); анализ – с точки зрения соблюдения принципа законности – случаев из судебной практики, в которых применялась ст. 168 УК РМ; выявление недостатков, влияющих на ясность и предсказуемость этой статьи; формулирование предложений по исправлению таких недостатков и т.д.

Научная новизна и оригинальность результатов исследования. Данная работа отличается своей новизной и оригинальностью, будучи первой научной работой такого масштаба, анализирующей преступление, предусмотренное ст. 168 УК РМ. Личный вклад в анализ ответственности за это преступление сосредоточен на разработке парадигмы толкования положения ст. 168 УК РМ, которая учитывает научные приоритеты и практические вызовы в ее применении, проясняя юридическую основу уголовной ответственности.

Полученные результаты, способствующие решению особо значимой научной проблемы, разрешенной в рамках проведенного диссертационного исследования: разработка концептуальной основы для квалификации деяний по ст. 168 УК РМ, что может способствовать прояснению условий применения этой статьи и обоснованию эффективных мер по предотвращению и борьбе с явлением принудительного труда в целом и преступлением принудительного труда в частности, обеспечивая тем самым более равномерное применение ст. 168 УК РМ и усиливая защиту свободы труда от преступных проявлений.

Теоретическая значимость: содействие прояснению уголовно-правовых аспектов принудительного труда; выявление пробелов и недостатков в толковании ст. 168 УК РМ; открытие новых направлений исследования состава преступления, предусмотренного этой статьей; предложение решений как для качественного улучшения нормативной базы по предотвращению и борьбе с принудительным трудом, так и для защиты жертв этого преступления.

Практическая применяемость исследования: предоставление прочной основы для практических работников в применении ст. 168 УК РМ; выявление недостатков в судебной практике, что способствовало бы лучшему применению этой статьи; формулирование рекомендаций по совершенствованию ст. 168 УК РМ.

Апробация результатов диссертационного исследования. Полученные результаты могут быть использованы в различных социокультурных и экономических сферах, повышая научный интерес к составу преступления, предусмотренного ст. 168 УК РМ, что будет способствовать продвижению исследований в этом секторе. Такие результаты могут быть использованы в программах обучения для специалистов, применяющих уголовный закон, а также в учебных планах для докторантов, магистрантов и студентов, тем самым повышая уровень их квалификации. Кроме того, они могут поддержать законотворческий процесс, направленный на разъяснение и оптимизацию положений ст. 168 УК РМ, облегчая тем самым их лучшее понимание. Кроме того, эти результаты могут помочь в обучении общественности в плане предотвращения и борьбы с принудительным трудом.

ANNOTATION

Guidea Petru, "Criminal Liability for Forced Labor". PhD in Law thesis. Doctoral School of Legal and Economic Sciences of the State University of Moldova. Chișinău, 2025

The structure of the thesis: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 559 titles. The results achieved are published in 8 scientific papers.

Keywords: labor; forced labor; freedom of labor; coercion; fraud; labor exploitation.

The purpose of the Ph.D. thesis is to analyze the crime provided for in the art. 168 CrC RM, highlighting the difficulties in its qualification, the ambiguities associated with the interpretation of the art. 168 CrC RM, and the challenges faced by practitioners in its application, while providing concrete solutions to overcome these obstacles.

The objectives of investigation: identifying the shortcomings characterizing the normative framework regarding the prohibition of forced labor; delineating forced labor from similar acts (slavery, human trafficking committed for the purpose of exploitation through forced labor, etc.); examining – in terms of compliance with the principle of legality – the cases from jurisprudence where the art. 168 CrC RM has been applied; identifying deficiencies that affect the clarity and predictability of this article; formulating suggestions for correcting such deficiencies, etc.

The scientific novelty and originality of the obtained results. This thesis is distinguished by its novelty and originality, being the first extensive scientific work that analyzes the crime provided for in the art. 168 CrC RM. The personal contribution to the analysis of liability for this crime focuses on the development of an interpretative paradigm for the provision of the art. 168 CrC RM, addressing scientific priorities and practical challenges in its application, clarifying the legal basis for criminal liability.

The obtained results which contribute solving of the foremost scientific problem: the development of a conceptual framework for the qualification of acts based on the art. 168 CrC RM, which can help clarify the conditions under which this article is applied and substantiate effective measures for the prevention and combating of the phenomenon of forced labor in general and the crime of forced labor in particular, thus ensuring a more uniform application of the art. 168 CrC RM and enhancing the protection of the freedom of labor against criminal manifestations.

Theoretical importance: contributing to the clarification of the criminal law connotations of forced labor; identifying gaps and shortcomings in the interpretation of the art. 168 CrC RM; opening new research directions for the crime provided for in this article; providing solutions for both the qualitative improvement of the normative framework for preventing and combating forced labor and for the protection of victims of this crime.

Practical value of the research paper: providing substantial support for practitioners in applying the art. 168 CrC RM; identifying deficiencies in judicial practice, contributing to a better application of this article; formulating recommendations for future legislation aimed at perfecting the art. 168 CrC RM.

Implementation of the scientific results. The obtained results can be utilized in various socio-cultural and economic fields by increasing scientific interest on the crime provided for in the art. 168 CrC RM, which will contribute to advancing research in this sector. Such results can be used in training programs for professionals involved in the application of criminal law, as well as in curricula for doctoral students, master's students, and undergraduates, thereby improving their qualification level. Additionally, they can support the legislative process, aiming to clarify and streamline the provisions of the art. 168 CrC RM, thus facilitating a better understanding of them. Furthermore, these results can help educate the public on the prevention and combating of the phenomenon of forced labor in general and the crime provided for in the art. 168 CrC RM in particular, contributing to a deeper awareness of the associated social risks.

GUIDEA PETRU

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU MUNCA FORȚATĂ

SPECIALITATEA 554.01 – DREPT PENAL ŞI EXECUȚIONAL PENAL

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 06.05.2025
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 1,6 c.a.
Formatul hârtiei: 60x84 1/16
Tiraj 30 ex.
Comanda nr. 156

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova,
mun. Chișinău, str. Alexei Mateevici, 60, MD-2016